

*Назаренко Ольга Анатоліївна,
викладач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ЮРИСТА

Перспективи реалізації суспільно-політичного успіху будь-якої держави багато в чому залежить від рівня правосвідомості сучасних юристів, які забезпечують належну правову організацію його досягнення. Політична діяльність сучасних держав спрямована на розвиток демократичних засад суспільного існування, які будуть відповідати очікуванням народу. Професійна компетентність відповідних суб'єктів, які залучаються до їх забезпечення має особливо важливе значення для досягнення поставленої мети. Головним чином тоді, коли мова йде про представників юридичної професії, що достатньо наполегливо вносять свій внесок у найскоріше отримання бажаних результатів. У зв'язку з чим, перш за все необхідно звернутись саме до розуміння професійної правосвідомості юристів, яка є різновидом правосвідомості.

Так, Г.А. Ожегова вважає, що професійна правосвідомість представляє собою поняття, уявлення, ідеї, переконання, традиції, стереотипи, що складаються в оточенні певної професійної діяльності. Цей різновид правосвідомості відіграє найбільш суттєву роль в реалізації юридичних норм, а також від її демократичної та гуманістичної адекватності залежить стиль і дух правової практики. Але, нажалі професійній свідомості юристів властива деформація («обвинувальний» або «виправдувальний» відхил, бюрократизм, байдуже ставлення до людської біди та інше) [1, с. 82]. Також, Т. В. Худойкіна та В.С. Бреднева зазначають, що деформація правосвідомості передбачає відсутність знань і навиків, стереотипне мислення, нігілістичне ставлення до права, недостатній рівень культури, професійне вигорання та являється головною причиною дефектної юридичної діяльності: протиправної або помилкової правозастосовної діяльності, юридичного конфлікту [2, с. 87]. Як зазначає К. С. Зайцева не сформованість професійної правосвідомості обумовлена, перш за все, відсутністю необхідних знань для реалізації професійної діяльності, що досить часто супроводжується наявністю надмірної впевненості у своїй гарній юридичній підготовці. Таким чином, не сформованість правосвідомості обумовлена нерозвиненістю раціонального компонента його структури – правової ідеології. В той час як деформація правосвідомості в більшій мірі пов'язана зі змінами емоційної складової правосвідомості – правової психології [3, с. 100]. Поряд з цим Е.С. Красінська визначає професійну деформацію як процес і результат негативних змін

особистості співробітника, його професійних навиків та здібностей під впливом зовнішніх факторів, що приводять до неадекватної поведінки та втраті професійної компетенції [4, с. 48]. Наразі професійна правосвідомість представляє собою фундаментальну основу для забезпечення належного та якісного робочого процесу юристами, яка має вирішувати суспільно значимі проблеми. Проте, коли на зміну професійній правосвідомості приходить професійна деформація еволюційні тенденції громадського розвитку не просто підлягають поступовому потужному гальмуванню, але й призводять до цілковитого морального та інтелектуального регресу, в тому числі й юристів.

У науковій літературі виділяються наступні причини професійної деформації юристів: відсутність дієвої системи контролю і дисциплінарних покарань; низький рівень професійних знань; жорстокість, байдужість до людей; низький рівень правової та загальної культури; надмірне перенавантаження, що перевищує будь-які норми; недостатній рівень виховання в родині; особливості складності процесу адаптації до професійної ролі [5, с. 171]. Також, на думку Ю.Ю. Бугаєнко, деформованість базових траєкторій соціального простору проявляється в криміналізації індивідуальної й масової свідомості та поведінки; зростанні злочинності та зміні її структури в криміналізації всіх без виключення вікових, гендерних та професійних груп; падінні суспільного інтересу до моральної проблематики, раніше складуючи традиційну особливість вітчизняного менталітету; зростанні аморальності; розповсюдженні на все суспільство цінностей та норм кримінальної субкультури; розвитку правового нігілізму на всіх соціальних рівнях [6, с. 74].

Дійсно перелічені вище обставини слугують поштовхом для погіршення професійного становища юристів, а також виникнення деформації, яка в процесі втілення в життя дає змогу відчути всю повноту негативних рис її характеру. У зв'язку з чим і відбувається поступове зародження та розповсюдження такого негативного для суспільства явища, як правовий нігілізм. Він всебічно руйнує внутрішній правовий світ особи, а особливо, якщо мова йде про юриста.

Так, на думку О.В. Волошенюка, правовий нігілізм варто розглядати у широкому та вузькому розумінні. Зокрема, в широкому значенні він демонструє різноманітні прояви негативного ставлення до права, а також до окремих сфер юридичної діяльності та правового регулювання, сумнівів у силі та ефективності права, його справедливості. Натомість у вузькому розумінні повну зневіру у справедливості, ефективності та силі права [7, с. 7]. У свою чергу, Г. А. Жигачева зазначає, що правовий нігілізм заперечує цінність права, а також про нього можна говорити, як про явище політико-правової культури, як налаштування розуму, яка захопила масову свідомість. Мова йде про масштабне розповсюдження глибокої байдужості до правових реформ, відсутності переконань у їх позитивному результаті, позбавлення віри в них [8, 282]. Також, Г.А. Ожегова вважає, що правовий нігілізм – це форма деформації правової свідомості, яка проявляється в наявності носіїв зневажливого ставлення до права та правової дійсності при відсутності умислу на вчинення правопорушень. Зазначаючи про те, що найважливішими рисами правового нігілізму, які розкривають його сутність і допомагають відрізнити від інших форм деформації

правового знання, від критики права та від правової демагогії. Характерними його рисами є: широка розповсюдженість, підкреслено відкритий характер, специфічне регіональне або національне відображення, перетин та поєднання з політичними, економічними державними, моральними та деякими іншими видами нігілізму [1, с. 87-88]. Поряд з цим, О.П. Дзьобань зазначає, що можна представити правовий нігілізм як стан суспільної свідомості для якого характерні: 1) негативна оцінка права (заперечення його як соціальної цінності); 2) поширеність навиків і стереотипів неправової, протиправної поведінки; 3) юридична некомпетентність (відсутність правових знань) [9, с. 46]. Правовий нігілізм наповнює професійну деформацію негативним змістом, який нівелює правові цінності та ідеали. Виходячи з вище висвітлених понять та ознак стає зрозумілим, що він охоплює собою всі сфери суспільного життя. Юрист, як особа, що володіє відповідними високими правовими знаннями повинен твердо та непорушно стояти на засадах дотримання приписів права та законодавства, принципу верховенства права та справедливості. Саме тому, навіть найменший нахил від цих засад прокладає шлях до зародження та прогресу професійної деформації юриста.

Отже, таким чином, можемо підвести підсумки висвітлених попередньо положень, а саме, що стосується теоретичного аналізу професійної деформації юриста. Так, протягом тривалого проміжку часу в науковій юридичній літературі дане питання продовжує посідати актуальне місце. Шлях професійної деформації юриста починається з відсутності з самого початку, або подальшої втрати правосвідомості. Цей момент має вирішальне у подальшому значення, адже поряд з цим говорить ще й про втрату професійної правосвідомості, що у подальшому буде унеможливлювати повноцінне професійне життя юриста. Такі процеси не містять позитивного характеру та не спрямовуються на позитивний результат. Поступово можуть переходити у правовий нігілізм, який розуміється, як такий, що повністю відкидає всі правові цінності, перспективи прогресивного удосконалення та еволюції власного професійного і загального суспільного розвитку. Наразі професійну деформацію можна охарактеризувати, як досить латентне явище, але поряд з цим набираючи активні темпи зростання на практиці. Саме тому, на сьогоднішній день слід приділяти особливу увагу вихованню та освіті майбутніх юристів, які повинні мати чіткі професійні знання та уявлення про право та призначення своєї професії. Крім цього, існування професійної деформації сучасного покоління юристів може бути перепорою на шляху до розбудови демократичних цінностей держави та суспільства, які потребують подальших наукових, інтелектуальних, професійних та всіх інших звершень.

Список використаних джерел

1. Ожегова Г. А. О деформации правосознания сотрудников органов внутренних дел. *Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Право»* 2009. № 2 (6). С. 82–90.
2. Худойкина Т. В., Бреднева В. С.. Внешние формы проявления деформации профессионального правосознания. *Общество: политика,*

економика, право. Краснодар, 2018. № 5. С. 86–90.

3. Зайцева Е. С. Правовой инфантилизм: проблемные вопросы. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. Омск, 2015. № 3 (62). С. 98–100.

4. Красинская Е. С. Профессиональная деформация личности сотрудника органов внутренних дел и её предупреждение. *Вестник Восточно-Сибирского Института МВД России*. Иркутск, 2016. № 3(78). С. 48–53.

5. Качалов В. Ю. Исследование форм и причин девиантного поведения сотрудников ОВД. Казань: КЮИ МВД России, 2002. 194 с.

6. Бугаенко Ю. Ю. Деформации и кризисные явления в правовой культуре современного российского общества. *Общество и право*. Краснодар, 2007. № 1 (15). С. 67–74.

7. Волощенко О. В. Правовий нігілізм у пострадянському суспільстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2000. 16 с.

8. Жигачев Г. А. Правовой нигилизм и иные детерминанты конфликтов в обществе. *Вестник Тамбовского университета*. Тамбов, 2010. № 9(89). С. 279–283

9. Дзьобань О. П. Передумови та сенс правового нігілізму. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. Харків, 2009. № 1. С. 42–50.

Новікова Євгенія Олександрівна,
студентка юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Науковий керівник:
Теремцова Ніна Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії права та держави
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ЩОДО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ОБОВ'ЯЗКОВОЇ УМОВИ ДЕМОКРАТІЇ

Стаття 1 Конституції України проголошує Україну суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Останні дві характеристики є програмними положеннями, реалізація яких становить основну мету для нашої держави. Наступні норми Основного Закону містять головні засади, які спрямовані на її досягнення. Зокрема, визначальним є визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю. Законодавче закріплення пріоритету особи вимагає встановлення такого устрою, за якого вона захищена від порушень прав, свобод